

Innlegg til kunstnerpanelet Kulturrådets årskonferanse 2014

Vibeke Tandberg

Kunstnerisk innhold og estetiske kvaliteter defineres ikke lenger av eksepertise men av kapital. Dette gjør det vanskelig å overleve som kunstner i dag uten å gå inn på markedets premisser og har man ikke statlige midler i ryggen er det vanskelig å leve av å lage kunst.

I løpet av de siste tiårene har kunstverden forandret seg enormt. Kunst har gått fra å være en kulturell handelsvare for spesielt interesserte til å ha blitt en måte å tjene mye penger på for investorer med null eller liten kjennskap til kunst. Kapitalkraften ligger først og fremst hos pengesterke samlere og spekulanter og den ligger i hendene på et fåtall internasjonale store gallerier. Det er disse som definerer premissene for etterpørsel og omsetning av kunst i dag. Museer som er avhengige av statlig finansiering har mistet definisjonsmakt og kunstnerne danner i klassisk forstand bunnsjiktet i dette hierarkiet. Tilstanden er internasjonal med klar avspeiling i det norske kunstlivet, og den ble ytterligere forsterket av finanskrisen som i 2008 tvang en god del gallerier og deres kunstnere til omskolering.

Utviklingen ser ikke ut til å bekymre nåværende regjering. Dennes holdning til kunst slik vi finner den formulert flere steder i stortingsproposisjonen for kultur, er derimot bekymret for at det ikke er nok privatkapital involvert i kunstproduksjonen. Fra innledningen kan man blant annet lese følgende:

Regjeringens kulturpolitikk skal legge til rette for et rikt kulturliv preget av mangfold, frihet og integritet. Skal kunsten utfordre, berike og gi rom for ettertanke, må kunstneren stå fritt til å speile og kritisere det samfunnet hun er en del av. En stadig mer ensidig offentlig finansiering kan imidlertid svekke dette premisset, fordi kunsten i økende grad blir maktavhengig.

Altså, jo mer statlig finansiering jo mer ufri blir kunsten. Denne retorikken høres ut som en innrømmelse fra regimer det ikke er naturlig å sammenligne oss med. I Norge har vi ytringsfrihet og vi står fritt til å kritisere de som har makten uten å risikere statlige overstyring. Vi er, så vidt vi vet, frie. Hva det er Widvey frykter på våre vegne ved statlig finansiering er i beste fall uklart.

Det hun derimot ivrer for er veldig klart. Hun ønsker en større andel privat finansiering noe hun mener sikrer mangfold og frihet.

Privat kapital skytes inn der den kan nyttiggjøres av giver, der den kan styrke egen posisjon og utgjør uten tvil et forhold som virker styrende for hva slags kunst som produsert for deretter å bli støttet. Et forhold som også føyer seg glatt inn i den rådende situasjonen på kunstmarkedet.

Man er ikke en fri kunstner uten penger. Og det er avgjørende hvor pengene kommer fra for om man er fri eller ikke.

Jeg har selv både vært midt i det kommersielle smørøyet og jeg har hatt år med feiling og prøving hvor jeg har overlevd på dagpenger og arbeidstipend. Jeg har erfart hva begge disse posisjonene innebærer og jeg er ikke i tvil om hva som avføder den mest uavhengige og frie kunsten. Widvey synes å hente sin retorikk, ikke fra kunstnerne selv, men fra idrett og næringsvirksomhet, i et forsøk virker det som, på å gjøre kunstneryrket mer resultatorientert.

Men kunstnere er usammenlignbare med andre yrkerstitler. Kunstneryrket innebærer ikke alltid målbare resultater. Å være kunstner kan innebære år uten produkter, år med ikke-kommuniserbare verk, år som ikke er synlige for andre enn kunstneren selv. Men å være en fri og uavhengig kunstner innebærer at man må risikere å være kontra produktiv, risikere å lage kunst som kanskje bare blir forbigått i stillhet. Man må våge å mislykkes i sin kommunikasjon med publikum fordi det nettopp er utfordringen av denne relasjonen som driver kunsthistorien fremover.

Dette er virkeligheten til kunstnere og det er bare staten som kan sponse dem. Det er bare statlige midler i form av kunstnerlønn som kan sikre kunstnerisk frihet uten å kreve noe i gjengjeld.

Jeg lever i dag godt av å være kunstner. Jeg bestemmer over alle ledd i min egen produksjon og jeg jobber i mitt eget tempo. Denne friheten må jeg ha for å kunne lage kunst og det er en frihet jeg har på grunn av statlig støtte. Forlaget mitt gir meg full frihet, de har råd til det på grunn av innskjøpsordningen, og jeg har råd til å gi galleriene mine det jeg vil gi dem og ikke omvendt, fordi jeg har garantiinntekt. Jeg kan takke stabile statlige støtteordninger for at jeg overlever i den

knallharde virkeligheten kunstnere lever i nå og som ikke på noen måte ser ut til annet enn å eskalere.

Regjeringens kulturpolitikk, slik den er formulert som talentjakt og samarbeid med kapitalkrefter, og uten å øke tilskudd direkte til kunstnerne selv, utgjør en ansvarsfraskrivelse som er direkte kvelende på den frie og uavhengige kunstproduksjonen de etterspør. I dagens kunstmarked er det viktigere enn noensinne at kulturdepartementet innser sitt ansvar for kunstnerne ved å utgjøre en kvalitativ motvekt til privatkapitalen og det frie markedet, men det er dessverre det motsatte de jobber for.